

Motion till riksdagen

1987/88:Ub733

av Birgitta Rydle m. fl. (m)

om vissa högskolefrågor

Vi framlägger i denna motion vår syn på vissa utbildningar och föreslår i vissa fall dimensioneringsförändringar. De budgetmässiga konsekvenserna redovisas i motion 1987/88:Ub816 angående budgetfrågor inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde.

Under de senaste åren har vi i motsvarande motioner visat hur den stora ökningen av akademiker för snart 15 år sedan främst togs om hand av den starkt expanderande offentliga sektorn. Alltjämt är de flesta högskoleutbildningar riktade mot denna sektor. Vi har emellertid under senare år föreslagit minskning av antalet platser på dessa utbildningslinjer, och i icke ringa utsträckning har vår syn vunnit gehör. Framtiden synes främst ligga i den privata tjänstesektorn, men samtidigt finns det anledning att befara brist på utbildade personer inom vissa offentliga sektorer. Följaktligen förefaller det som om nu en viss balans har uppnåtts på väsentliga områden.

Vi har under en följd av år betonat vikten av att de olika ämnenas ställning, liksom institutionernas roll vid våra universitet och högskolor, kraftigt förstärks. Samtidigt har vi i olika sammanhang föreslagit, att linjesystemet på det tidigare filosofiska fakultetsområdet skall avvecklas i de fall, där inte ett uppenbart arbetsmarknadsbehov kan urskiljas. I vissa hänseenden har våra önskemål blivit tillgodosedda, då verkligheten blivit alltför påfallande i kontrast mot de luftiga teorier som alltför ofta tillåtit styra utbildningsplaneringen.

Vi ser det som en framgång, att regionstyrelserna har avvecklats, att anslaget för enstaka kurser tillförts ökade resurser samt att fil. kand.-examen återinförts. Andra exempel skulle också kunna anföras på hur den socialdemokratiska regeringen stegvis anammat våra förslag till förbättringar. Mycket återstår dock, och vi föreslår i vår utbildningspolitiska partimotion olika åtgärder för att komma till rätta med problemen på det högskolepolitiska området, såväl långsiktigt som på kortare sikt.

De mindre högskolorna

Regeringen har i december avgivit en proposition med förslag om regionalpolitiska insatser i Bergslagen och i norra Sveriges inland. Av propositionens utbildningsavsnitt framgår att socialdemokraterna vill fortsätta att decentralisera den högre utbildningen. Detta sker utan att man analyserat vilka

konsekvenser detta kan få för den högre utbildningens kvalitet. I själva verket ger regeringens proposition klara belägg för en utveckling som vi finner oroande och som vi varnat för. Även om många och entusiastiska arbetsinsatser görs för att utveckla de mindre högskolorna, är det svårt att där bygga upp den breda bas av kompetens och kreativitet som universiteten och de större högskolorna erbjuder. I propositionen vidgår regeringen också att endast en fjärdedel av de *fast anställda* lärarna vid de mindre högskolorna har avlagt doktorsexamen. Det är därför illavarslande, att regeringen nu utan analys av tillgången till kompetenta lärare föreslår en utbyggnad av ekonomutbildningen. I den mån fördjupningsdelen skall förekomma vid de mindre högskolorna bör den, som vi tidigare framhållit, anordnas i samarbete med någon institution vid de universitet eller högskolor som redan kan erbjuda denna utbildning.

Trots mycket restriktiva ramar har de mindre högskolorna varit påfallande kreativa när det gäller att utforma ny postgymnasial yrkesutbildning. De har skickligt utnyttjat ett informellt samarbete med ortens samlade resurser i form av t. ex. gymnasieskolornas lektorer, industrier med intressant utrustning, annan statlig verksamhet som t. ex. försvaret etc. De nya reglerna om uppdragsutbildning har öppnat möjligheter att intressera nya målgrupper. Högskolornas lärare har byggt upp kontaktnät med bl. a. aktiva forskare. Högskolorna har lockat till sig resurser från stiftelser, företag m. m.

Den väg de mindre högskolorna har slagit in på är utvecklingsbar och nödvändig för att ytterligare höja kompetensnivån inom näringsliv och offentlig förvaltning i regionen. Det är därför viktigt att dessa högskolor ges större möjligheter att vara flexibla och kreativa när det gäller att besluta om inriktningen av utbildningsutbudet.

Tekniska utbildningar

Vi delar uppfattningen att civilingenjörsutbildningen inte nu bör utökas ytterligare. Det behövs en period av konsolidering. Samtidigt vill vi i likhet med UHÅ understryka behovet av ökade basresurser och har därför i annan motion föreslagit en ökning med 2 milj. kr.

Vi välkomnar också förslaget till omstrukturering av den matematisk-naturvetenskapliga utbildningen. Däremot förefaller det betänkligt, om Umeå skulle ställas utanför den nya utbildningen. Vi har tidigare motsatt oss riksdagsbeslutet att ersätta fysikerlinjen i Umeå med en teknisk fysik-linje. Av rekryteringskäl, brist på teknisk forskning och den relativa närheten till Luleå synes det inte lämpligt att också i Umeå bygga upp en sorts civilingenjörsutbildning. Skulle detta dessutom innebära, att Umeå inte får anordna den nya naturvetarutbildningen i likhet med övriga universitet, kommer det utan tvivel att medföra svåra skadeverkningar för naturvetenskapen vid universitetet. Vi delar helt UHÅ:s uppfattning att förutsättningarna för teknisk fysik-utbildning i Umeå är helt andra, sedan den nya matematisk-naturvetenskapliga utbildningen aktualiserats. Enligt vår mening bör riksdagen med undanröjande av sitt tidigare ställningstagande besluta, att fysikerlinjen fortsätter i Umeå under det kommande budgetåret för att i likhet med vad som skall ske vid övriga universitet ersättas av den nya

matematisk-naturvetenskapliga utbildningen fr. o. m. den 1 juli 1989 i enlighet med UHÄ:s förslag.

Mot. 1987/88
Ub733

Främst med tanke på den svaga rekryteringen till materialtekniklinjen vid KTH har vi också tidigare motsatt oss förslaget att anordna en likartad utbildning vid universitetet i Uppsala med den avslutande delen förlagd till Falun/Borlänge och Gävle/Sandviken. Vi instämmer helt i UHÄ:s negativa bedömning av förslaget och föreslår därför riksdagen att avslå regeringens förslag att vid universitetet i Uppsala inrätta en ny allmän linje, materialfysiklinjen om 180 poäng och med 45 nybörjarplatser.

Från UHÄ:s sida har föreslagits att poängtalet för brandingenjörslinjen räknas upp från 100 till 120 poäng. Då detta inte medför några kostnadsökningar och motiveras av en motsvarande omklassificering av väg- och vattenbyggnadslinjen, som har kursmässigt samband med brandingenjörslinjen, föreslår vi att riksdagen bifaller UHÄ:s förslag.

Vi har tidigare föreslagit att en "mellaningenjörsutbildning" på två år införs. Följaktligen har vi ingenting i princip att invända mot att en försöksverksamhet i denna riktning nu genomförs. Den stora omfattningen, 29 orter, gör dock att det på allvar kan ifrågasättas om det verkligen kan bli fråga om "högskoleutbildning" i någon reell bemärkelse.

Administrativ, ekonomisk och social utbildning

Som framhålls i budgetpropositionen har administrativa, ekonomiska och sociala utbildningar den lägsta resursnivån av alla sektorer i högskolan. Särskilt prekärt anses läget vara för systemvetenskapliga linjen, ekonomlinjen, juristlinjen samt linjen för kostekonomi och kostterapi, men även för psykologlinjen finns behov, som inte tillfredsställs. Med tanke på att de otillräckliga resurserna i första hand får konsekvenser för utbildningens kvalitet är det oacceptabelt att eftersläpningen tillåts pågå år efter år utan att kraftfulla åtgärder vidtas för att råda bot på den uppkomna situationen. Det finns uppenbarligen endast två sätt att lösa problemen. Antingen kan de berörda linjerna tilldelas kraftiga resursförstärkningar eller också kan de befintliga utbildningsplatserna minskas i antal och de således frigjorda medlen fördelas på de kvarvarande platserna. Den senare vägen valdes för jurist- och ekonomlinjerna 1987/88.

Regeringen föredrar emellertid nu att inte göra någonting alls åt situationen. I stället föreslår man spektakulära åtgärder som inrättandet av den systemvetenskapliga linjen också i Sundsvall/Härnösand samt att ekonomlinjens fördjupningsdel skall inrättas på alla orter som nu har ekonomlinjens basblock, med början i Falun/Borlänge. Östersund samt Eskilstuna/Västerås. Det står i bjärt kontrast mot vad som förordats på sakkunnigt håll. Bl. a. anförde ordföranden i planeringsberedningen för AES-sektorn i en reservation till UHÄ:s anslagsframställning, att beredningen "förordar att de åtgärder som är möjliga att vidta inom ramen för tillgängliga resurser disponeras så att satsningar för att säkerställa och om möjligt höja utbildningens kvalitet prioriteras före kvantitativ expansion av befintliga utbildningar, etablering av utbildningar på nya orter resp. inrättande av nya utbildningar".

Vi kan inte heller acceptera regeringens lättsinne. Som tidigare framhållits motsätter vi oss utlokaliseringen till de föreslagna högskolorna. Medlen bör i stället användas för att förstärka resurserna för den redan befintliga utbildningen. Därtill kommer att vi förutser att det blir i det närmaste omöjligt att lösa lärarfrågan på ett tillfredsställande sätt, så att en rimlig kvalitet på utbildningen kan erhållas. De nämnda utbildningarna är också av sådan forskningsförberedande karaktär, att de endast bör ges av universiteten samt vissa andra större högskolor. Karlstad, Örebro och Växjö samt Luleå för att garantera att utbildningen skall – som sägs i högskolelagen – kunna vila på vetenskaplig grund.

Regeringen bör få i uppdrag av riksdagen att senast i nästa års budgetproposition framlägga förslag om hur kvalitetsproblemen i utbildningen skall lösas inom AES-sektorn.

Systemvetenskapliga linjen är den viktigaste högre utbildningen för administrativt inriktat arbete inom dataområdet. Det är från den systemvetenskapliga linjen som en allt större del av systemerare, projektledare och utredare kommer att hämtas. För den framtida utvecklingen är dessa yrkeskategorier av avgörande betydelse. Särskilt viktigt är det att utbilda om systemteknik och om relationerna teknik, människa och samhälle. Här ställs stora krav på kvaliteten i utbildningen lika väl som inom vissa specialområden som systemutformning, systemförvaltning och datakommunikation.

Vi föreslår att den systemvetenskapliga linjen förlängs från 120 till 160 poäng för att trygga kvaliteten i utbildningen. Regeringen bör snarast återkomma till riksdagen med ett sådant förslag.

Läro- och lärutbildningar

Vi har motsatt oss och kräver en omprövning av det beslut om ny grundskolläro- och lärutbildning som har fattats av riksdagen. Enligt vår mening kommer det att leda till en avsevärd kvalitetsförsämring, vilket närmare utvecklas i en annan motion, 1987/88:Ub806.

I sin budgetproposition har regeringen nu åberopat nya prognoser beträffande det framtida läro- och lärbehovet. Särskilt anmärkningsvärt är det snara behovet av lärare på låg- och mellanstadiet. Vi har ingen anledning att ifrågasätta de redovisade befolkningsprognoserna. Därmed har riksdagens beslut om nedläggning av läro- och lärutbildning för grundskolan vid högskolorna i Gävle/Sandviken och Kalmar kommit i ny belysning. I en reservation till UHÄ:s anslagsframställning inför det kommande budgetåret erinrade en stor minoritet med universitetskanslern i spetsen om förutsättningarna för nedläggningsbeslutet och anförde: "Bara om särskilda omständigheter föreligger bör UHÄ framlägga ett förslag av motsatt innehåll. Enligt vår mening föreligger de särskilda omständigheterna i form av mera entydiga prognoser om ett framtida starkt ökat behov av lärare i grundskolan." Slutsatsen blir den att utbildningen bör bibehållas vid de båda högskolorna. "En utbyggnad på andra orter", anförde reservanterna, "skulle kräva investeringar i lokaler på dessa orter samtidigt som befintliga investeringar och befintlig kompetens i Gävle/Sandviken och Kalmar går förlorad. Till detta kommer att dessa båda högskolor hör till dem som det är angeläget att förstärka."

Vi delar denna uppfattning. I en situation, då behovet av lärare förutsätts bli avsevärt större än vad som tidigare antagits, vore det ett onödigt slöseri med resurser och kompetens att vidhålla beslutet om nedläggning av lärarutbildning i Gävle/Sandviken och Kalmar. Riksdagen bör följaktligen med ändring av tidigare fattat beslut uttala att lärarutbildning – oavsett dess utformning och innehåll – skall förekomma vid de båda högskolorna.

Vad avser *ämneslärareutbildningen* biträder vi regeringens förslag. Vi anser emellertid, att utbildningen i samhällskunskap bör omfatta 80 poäng, då inte mindre än fyra ämnen – statskunskap, nationalekonomi, kulturgeografi och sociologi – ingår i blockämnet.

Beträffande *vårdlärarlinjen* är planeringsramen för närvarande 392. Regeringen konstaterar, att andelen obesatta platser vårterminen 1987 var 32 %. För att öka intresset för utbildningarna godtar regeringen UHÄ:s förslag att återinföra rätten till utbildningsarvode. Samtidigt vill man emellertid minska antalet platser till 224, dvs. med 43 %. Detta förefaller helt ologiskt. Vi accepterar ett återinförande av utbildningsarvodet. Men då bör också effekten av detta avvaktas, innan nedskärningar av utbildningsplatserna sker. Den föreslagna nedskärningen skulle dessutom drabba specialiteter som sjukgymnast- och arbetsterapeututbildningen särskilt hårt, områden där behovet av lärare är stort. Vi förordar, att riksdagen beslutar att någon nedskärning av *vårdlärarlinjens* planeringsram inte nu skall äga rum.

Journalistutbildning

Vi har tidigare liksom UHÄ föreslagit försöksverksamhet med en ny form av journalistutbildning. En allmän ämnesteoretisk utbildning om 120 poäng skulle enligt förslaget följas av en yrkesförberedande påbyggnadslinje omfattande 40 poäng.

Det finns anledning att upprepa vårt krav. Den föreslagna utbildningen bör snarast komma till stånd. Vid sidan av journalister som genomgått journalisthögskolans vanliga utbildning skulle det bli tillgång till journalister med högst varierande – t. ex. naturvetenskaplig eller humanistisk – och djupare ämnesmässig bakgrund. Sannolikt skulle det verka kvalitetshöjande på journalistiken i dess helhet.

Vi föreslår att försöksverksamhet med den nya journalistutbildningen startas snarast. Regeringen bör återkomma med förslag till riksdagen.

Hemställen

Med hänvisning till det anförda hemställs

1. att riksdagen med ändring av tidigare ställningstagande beslutar att utbildning på fysikerlinjen skall anordnas vid universitetet i Umeå även under budgetåret 1988/89 med 30 nybörjarplatser,
2. att riksdagen beslutar att teknisk fysik-linjen inte skall inrättas vid Umeå universitet,
3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att den planerade matematisk-naturvetenskapliga linjen bör inrättas vid Umeå universitet samtidigt med att den inrättas vid övriga universitet,

4. att riksdagen avslår regeringens förslag om bemyndigande att inrätta linjen för materialfysik som allmän utbildningslinje den 1 juli 1988,

5. att riksdagen bemyndigar regeringen att göra en uppräknig av poängtalet för brandingenjörslinjen vid Lunds universitet från 100 till 120 poäng,

6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att fördjupningsdelen inom ekonomlinjen icke bör anordnas i Eskilstuna/Västerås, Falun/Borlänge och Östersund och att avsedda medel i stället används för att förstärka basresurserna inom ekonomlinjen,

7. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att förslag om hur kvalitetsproblemen i utbildningarna inom AES-sektorn skall lösas bör framläggas för riksdagen senast i budgetpropositionen 1989/90,

8. att riksdagen beslutar att systemvetenskaplig linje icke skall inrättas i Sundsvall/Härnösand och att avsedda medel i stället används för att förstärka basresurserna inom systemvetenskapliga linjen.

9. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att förslag om förlängning av systemvetenskapliga linjen från 120 till 160 poäng bör föreläggas riksdagen i budgetpropositionen 1989/90,

10. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att lärarutbildning också fortsättningsvis skall anordnas vid högskolorna i Gävle/Sandviken och Kalmar.

11. att riksdagen beslutar att i ämneslärarutbildningen skall samhällskunskap omfatta 80 poäng.

12. att riksdagen beslutar att någon nedskärning av planeringsramen för vårdlärarlinjen inte skall ske för budgetåret 1988/89 samt

13. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om försöksverksamhet med ny journalistutbildning.

Stockholm den 26 januari 1988

Birgitta Rydle (m)

Göran Allmér (m)

Birger Hagård (m)

Hans Dau (m)

Anders G Högmark (m)

Rune Rydén (m)

Ingela Gardner (m)

Ann-Cathrine Haglund (m)

Hans Nyhage (m)

Elisabeth Fleetwood (m)